

Redengevende omschrijving – Ammerstol: Lekdijk 128-130, Nieuweweg 1

Monumentnummer: 23/01

FEITELIJKE GEGEVENS

Adres	Lekdijk 128-130, 2865 LG Ammerstol Nieuweweg 1, 2865 XL Ammerstol
Kadastrale nummers	Ammerstol A 691 A6 Ammerstol A 691 A5 Ammerstol A 691 A4.
Naam object	N.v.t.
Complexonderdelen	N.v.t.
Oorspronkelijke functie	Post- en telegraafkantoor
Opdrachtgever	Niet bekend
Architect/aannemer	Niet bekend
Datering / Bouwjaar	1901

(CULTUUR)HISTORISCHE ACHTERGROND

Zalmvisserij

De zalmvisserij was de belangrijkste bron van inkomen van de inwoners van de kern Ammerstol. Al vanaf de middeleeuwen bevond zich in Ammerstol een visafslag voor de verkoop van onder andere zalm. In de 15e eeuw werd de visafslag door Albrecht van Beieren naar Schoonhoven verplaatst.

Het duurde tot 1795 voor er weer een afslag in Ammerstol terugkwam. Dit betekende bloei van de zalmvisserij en de aanverwante bedrijfstakken, zoals de scheepsbouw. In 1880 werd een 'zalmmart' (veilinghuis) gebouwd. In 1901 volgde het post- en telegraafkantoor annex

bankgebouw. De grote omvang van dit gebouw ten opzichte van het verder kleinschalige dorp valt op. Het postkantoor stond ten dienste van de zalmhandel. Het was de plek waar de zalmhandelaren per telegraaf prijslijsten en vangsten door konden geven aan afnemers buiten de Krimpenerwaard. Tot aan de vangst van de laatste zalm in 1921 werd het gebouw hoofdzakelijk voor de zalmhandel gebruikt. Het postkantoor is van belang vanwege de herinnering aan de bloeiende zalmhandel en -visserij binnen de kern Ammerstol.

STEDENBOUWKUNDIGE,
LANDSCHAPPELIJKE SITUATIE

Ruimtelijke opbouw Ammerstol

Net als bij de vele andere dijkdorpen in de Krimpenerwaard vormde de oeverwal van de Lek, de basis voor de ontginningen van het achterliggende veengebied. Deze vonden plaats vanaf de 11e/12e eeuw. Het gebied bestond uit lange evenwijdige kavelstroken die haaks op de dijk staan en waarbij de boerderijen op de koppen van de percelen zijn gelegen. Langs deze ontginningsas bestond aan de noordzijde bebouwing (overwegend binnendijks). De naam kwam tot stand door de aanwezigheid van een tol (1321). Gedurende deze periode kreeg het kleinschalige dijkdorp zelfs stads- en muntrechten. Vanaf de 15e eeuw werd de tol verplaatst en bleef de ontwikkeling van Ammerstol achter bij de voorgaande eeuwen. De aanwezigheid van de kerk (eerst een kapel) droeg bij aan de uitbreiding van de lintbebouwing richting het noorden door de aanleg van twee stegen, de huidige Grote Kerkstraat en de Wilhelminastraat, die verbonden werden aan de Achterweg, die evenwijdig aan de dijk liep. In de 19e eeuw was het dorp rondom deze straten sterk verdicht. Aan de randen van het dorp ging de bebouwing over op boerderijen die een vrij open lint langs de Lekdijk vormen. Vanaf de 20e eeuw ontwikkelde Ammerstol zich in noordelijke richting langs de Capellelaan. Na WOII breidde de kern zich sterker uit in de oksels van de Lekdijk en Capellelaan. Het pand draagt bij aan de afleesbaarheid van de historische ruimtelijke ontwikkeling van de kern Ammerstol.

Ruimtelijke opbouw perceel

Het voormalige post- en telegraafkantoor is gelegen aan de noordzijde van de Lekdijk. Het evenwijdig aan de weg gelegen pand is uitgevoerd als een karakteristiek dijkpand met een benedendijkse bouwlaag. De ligging op de dijk is binnen Ammerstol kenmerkend voor de binnendijkse dijkbebouwing met een niet-agrarische oorsprong. Het pand is onderdeel van de perceelsgewijs ontwikkelde gevelwand, waarin burgermanswoningen, notabelenwoningen en boerderijen elkaar afwisselen. Door de omvang en de positie van het pand speelt het een prominente rol binnen de ruimtelijke stedelijke opbouw.

ARCHITECTUURHISTORISCHE
WAARDE

Het pand aan de Lekdijk 128-130 is waardevol als voorbeeld van een vroeg 20e-eeuws postkantoor in een zeer rijke tijdsgebonden overgangsarchitectuur, met enkele eclectisch toegepaste neorenaissance kenmerken (speklagen van groene bakstenen, getrapte puntgevel). Bovendien is het een gaaf bewaard voorbeeld van de toepassing van de Jugendstil (groen geglazuurde bakstenen, gele verblendsteen, polychrome

tegelmazaïeken, hardstenen neuten (voeten) en aanzetstenen van dakkapellen met gestileerde natuurvormen in reliëf. Ook het gebruik van kruispannen is typisch voor de periode 1900-1915). Ten slotte betreft het een voor de regio kenmerkend dijkpand.

BESCHRIJVING

Het pand aan de Lekdijk 128-130 betreft een vrij liggende bouwmasa van twee bouwlagen met een zolder onder een afgeplat schilddak. Het pand betreft een voor de regio kenmerkend dijkpand, waarvan aan de voorgevelzijde de eerste bouwlaag (kelder) niet boven het maaiveld uitkomt. Aan de achterzijde is de eerste bouwlaag geheel boven maaiveld gelegen. De hoofdentree bevindt zich aan de dijkzijde, dus aan de voorgevelzijde, op de tweede bouwlaag.

Aan de voorzijde is een risaliet (licht vooruitspringend geveldeel) die eindigt in een Vlaamse gevel (grote stenen dakkapel in het vlak van de gevel) in de vorm van een getrapte puntgevel. De risaliet heeft een extra bouwlaag en een eigen zolder met kap (zadeldak).

Het dak is gedekt met gesmoorde kruispannen. Aan weerszijden van de risaliet zijn op het voorschild van het dak twee stenen dakkapellen gebouwd in de vorm van tuitgevels (kleine Vlaamse gevels).

De gevels zijn opgetrokken in roodbruine bakstenen in kruisverband. In de drie delen van de voorgevel zijn diverse vensters en twee deuren aanwezig. De houten paneeldeuren zijn oorspronkelijk, maar de houten schuifvensters zijn grotendeels recent, evenals de vensters in de dakkapellen. De getoogde strekken boven de gevelopeningen zijn geprofileerd en rijk versierd met groen geglazuurde bakstenen. Tevens zijn met deze groene bakstenen diverse spekbanden en figuren in een fries onder de kroonlijst aangebracht. De boogvelden zijn gevuld met geel- en bruine tegelmazaïeken. In de risaliet zijn ook nog versieringen in gele verblendsteen aangebracht.

De dakkapellen zijn afgedekt met hardstenen en de neuten (voeten) en aanzetstenen van de twee kleine dakkapellen bestaan uit hardstenen met gestileerde natuurvormen in reliëf.

WAARDENSTELLING

Het voormalige post- en telegraafkantoor aan de Lekdijk 128 - 130 te Ammerstol is van:

Cultuurhistorische waarde:

- Als herinnering aan de bloeiende zalmvisserij binnen de kern Ammerstol.

Stedenbouwkundige / landschappelijke waarde:

- Vanwege de kenmerkende positie evenwijdig aan en op de dijk, waardoor het pand de typologie van een dijkpand krijgt.
- Vanwege de bijdrage aan de afleesbaarheid van de historische ruimtelijke ontwikkeling van de dorpskern Ammerstol.
- Vanwege de markante positie op de dijk en als beeldbepalend onderdeel van de perceelsgewijs ontwikkelde gevelwand langs de

Lekdijk.

Architectuurhistorische waarde:

- Als voorbeeld van een vroeg 20e-eeuws postkantoor in een zeer rijke tijdsgebonden overgangsarchitectuur, met enkele eclectisch toegepaste neorenaissance kenmerken (speklagen van groene bakstenen, getrapte puntgevel).
- Als voorbeeld van de toepassing van de jugendstil (groen geglaazuurde bakstenen, gele verblendsteen, polychrome tegelmozaïeken, hardstenen neuten (voeten) en aanzetstenen van dakkapellen met gestileerde natuurvormen in reliëf. Ook het gebruik van kruispannen is typisch voor deze bouwperiode).
- Vanwege de kenmerkende en herkenbare typologie van een dijkpand.

Waarde vanwege de Gaafheid:

- Van de bouwmassa.
- Van de rijk gedecoreerde baksteenarchitectuur.

Zeldzaamheidswaarde:

- binnen de gemeente Krimpenerwaard als voorbeeld van een post- en telegraafkantoor uit het begin van de 20e eeuw.

IDENTITEIT
KRIMPENERWAARD

Het voormalige post- en telegraafgebouw aan de Lekdijk 128 - 130 draagt bij aan de ruimtelijke identiteit van de gemeente Krimpenerwaard vanwege:

1. De ligging op de dijk, die leidt tot de kenmerkende opbouw van een dijkwoning.
2. De herinnering aan de zeer bloeiende zalmvisserij binnen de kern Ammerstol.
3. De esthetische kwaliteit van het ontwerp.

BESCHERMING

De volgende onderdelen vallen onder de bescherming:
Exterieur, bouwkundige structuur en waardevolle interieuronderdelen (met uitzondering van recent(e) sanitair, keuken(s) en badkamer(s)).

BRONNEN

- Blom, J. (1989), *De zalmvisserij van Ammerstol*, Zaltbommel
- Blom, J. (2008), *Ammerstol in oude ansichten, deel 1 en deel 2*, Zaltbommel
- Enderink, S. (2016), *Het Krimpenerwaardboek*, Zwolle
- Groningen, C.L. van (1996), *De Krimpenerwaard*, Zwolle
- Hofkens, M., Ingen, M. Van, e.a. (1991), *Jongere bouwkunst en stedenbouw 1800 – 1945*. Monumenten inventarisatieproject
- Hoven, F. Van den (2002), *Op ontdekkingsstocht door Krimpenerwaard en Lopikerwaard. Topografisch, cultuurhistorisch en recreatief handboek voor streekbewoners en toeristen*.
- Knoester, J.J. (2002), *Kernachtig Krimpenerwaard, 100 jaar plaatselijke geschiedenis*.
- Kroon, M. (2000), *Krimpenerwaardig, de geschiedenis van de*

Krimpenerwaard in woord en beeld.

- Povée, H. (2004), *Tien eeuwen tussen Lek en IJssel: geschiedenis van de Lopikerwaard en de Krimpenerwaard.*
- Stenvert, R. e.a. (2004), *Monumenten in Nederland, deel Zuid-Holland.*
- Stichting Krimpenerwaard, *Monumenten in de Krimpenerwaard: in Haastrecht, Stolwijk, Vlist, Schoonhoven, Ammerstol, Bergambacht, Berkenwoude, Lekkerkerk, Krimpen aan de Lek, Krimpen aan den IJssel, Ouderkerk aan den IJssel, Gouderak: cultuurhistorisch waardevolle gebouwen en objecten in beeld.*
- Ven, G.P. van de (2004), *Mensen in een waard vol wind en water: geschiedenis van de Waterhuishouding in de Krimpenerwaard.*
- Topotijdreis.nl
- Beeldbank RCE, kadastrale minuut Ammerstol
- Streekarchief Midden-Holland (bouwvergunningen en foto's)